

Ponovno otkriven Ljubomir Maraković

Zbornik o Ljubomiru Marakoviću, zbornik radova sa znanstvenoga skupa o Ljubomiru Marakoviću, Zagreb – Topusko, 25. – 26. travnja 2019., gl. urednik T. Maštrović, Fakultet hrvatskih studija Sveučilišta u Zagrebu i dr., Zagreb, prosinac 2020., 609 str.

UDK: 821.163.42.09-821 Maraković Lj. (049.3)

Pod pokroviteljstvom Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti i njezina Razreda za književnost, u organizaciji Fakulteta hrvatskih studija Sveučilišta u Zagrebu sa suorganizatorima, u okviru projekta *Hrvatski književni povjesničari* u travnju 2019. održan je međunarodni znanstveni skup o hrvatskom književnom povjesničaru i kritičaru Ljubomiru Marakoviću. Znanstveni skup održan je povodom šezdesete obljetnice Marakovićeve smrti i na njemu se okupilo tridesetak znanstvenika iz Hrvatske i inozemstva kako bi se istražilo i rasvijetlilo djelovanje intelektualca katoličke orijentacije Ljubomira Marakovića (Topusko, 1887. – Zagreb, 1959.), nedvojbeno najistaknutijega hrvatskoga književnog, kazališnog i filmskog kritičara između dvaju svjetskih ratova. Znanstveni skup o Ljubomiru Marakoviću održan je kao 17. znanstveni skup u okviru projekta *Hrvatski književni povjesničari* koji je osmislio i predvodio prof. dr. sc. Tihomil Maštrović.

Poslije svakoga znanstvenoga skupa u nizu *Hrvatski književni povjesničari* organizatori objavljuju i zbornik s radovima izloženima na pojedinu skup. Na taj način rezultati znanstvenih i stručnih istraživanja postaju dostupnima znanstvenoj i kulturnoj javnosti. Do sada je tako objavljeno sedamnaest zbornika: o Mihovilu Kombolu, Slavku Ježiću, Franji Fancevu, Tomi Maticu, Albertu Haleru, Branku Vodniku, Ivanu Milčetiću, Dragutinu Prohaski, Milanu Rešetaru, Vatroslavu Jagiću, Šimi Ljubiću, Ivanu Kukuljeviću Sakcinskom, Ivi Frangešu, Antunu Barcu, Đuri Šurminu, Miloradu Mediniju i, netom objavljen sedamnaesti, o Ljubomiru Marakoviću.

Ljubomir Maraković bio je promicatelj hrvatske katoličke književnosti, urednik katoličkih listova *Luč* (1905. – 1942.) i *Hrvatska prosvjeta* (1914. – 1940.), pripadnik Hrvatskoga katoličkog pokreta, odgojitelj i profesor blaženomu Ivanu Merzu. Djelovao je između dvaju ratova kao

zagovaratelj književnosti kršćanskoga katoličkoga nadahnuća. U teškim vremenima komunističke Jugoslavije godine 1945. suspendiran je sa svih državnih učilišta, a godine 1947. osuđen i zatvoren. Njegov znanstveni rad nepravedno je zbog te ideološke i političke osude prešućivan, zaobilažen u javnosti te marginaliziran u kasnijim leksikografskim izdanjima i povjesnicama.

Zbornik o Ljubomiru Marakoviću objavili su Fakultet hrvatskih studija Sveučilišta u Zagrebu sa surorganizatorima: Fakultetom filozofije i religijskih znanosti Sveučilišta u Zagrebu, Filozofskim fakultetom Sveučilišta u Zagrebu, Filozofskim fakultetom Sveučilišta Josip Juraj Strossmayer u Osijeku, Hrvatskim filološkim društvom Zagreb, Ogranakom Matice hrvatske u Varaždinu, Sveučilištem u Zadru, Sveučilištem Jurja Dobrile u Puli i Narodnom knjižnicom i čitaonicom Topusko.

U *Zborniku* je prva skupina tekstova vezana uz ocjenu Marakovićeva književnopovijesnoga rada. Tihomil Maštrović u prilogu „Marakovićev prinos hrvatskoj književnoj historiografiji“ piše o Marakoviću kao o obrazovanu i dobro obaviještenu hrvatskome književnom, kazališnom i filmskom kritičaru katoličke orijentacije te autoru sintetskoga književnopovijesnoga pregleda „Hrvatska

književnost 1860. – 1935.“ (1936.), pri čemu ističe Marakovićevo poznavanje suvremenih europskih književnih kretanja te izdvaja njegove dvije nezaobilazne studije o tadašnjoj aktualnoj hrvatskoj književnosti ekspresionizma. Te dvije Marakovićeve studije, „Ekspresionizam u Hrvatskoj“ (1924.) i „Iza ekspresionizma“ (1927.), posebno su analizirane u članku Roberta Bacalje u kojem se ističe Marakovićev širok zahvat u interpretaciji hrvatskoga književnoga ekspresionizma te naglašava da je Maraković prvi sustavno prikazao fenomen ekspresionizma u hrvatskoj književnosti temeljeći taj prikaz na suverenu poznavanju i praćenju recentnih događaja u hrvatskoj književnosti. Na tom se tragu nastavljaju istraživanja Zvezdane Rados s prilogom u kojem se interpretiraju Marakovićeve kritičke prosudbe dramskoga stvaralaštva Miroslava Krleže upravo u kontekstu hrvatskoga i europskoga ekspresionizma.

Nina Aleksandrov-Pogačnik u svojem radu ističe da je književna kritika bila Marakovićeva temeljna preokupacija i osnovica njegova djelovanja. On nije pisao samo aktualnu kritiku, već je toj književnoznanstvenoj djelatnosti posvećivao iznimnu pozornost i kao teoretičar promišljao o njezinim premisama, određenjima, značajkama i značenjima. Nadalje

Nina Aleksandrov-Pogačnik kaže da je Maraković u svom kritičarskom radu najviše pozornosti posvetio dramskom stvaralaštvu Miroslava Krležę prateći ekspresionističku poetiku i značajke u tim djelima.

U svome radu Slobodan Proseporov Novak, na temelju dokumenata u Hrvatskom državnom arhivu i Arhivu Filozofskoga fakulteta u Zagrebu, rekonstruira okolnosti koje su pratile neostvaren izbor Ive Hergęšića na mjesto privatnoga docenta poredbene književnosti Filozofskoga fakulteta u Zagrebu godine 1936. U radu se razjašnjavaju okolnosti toga događaja i na temelju činjenica dokazuje da Maraković s tim događajima nije imao nikakve izravne veze, kao što je i sam tvrdio.

Helena Perićić naglašava važnu Marakovićevu ulogu u povezivanju hrvatskoga čitateljstva i britanske književnosti na engleskome jeziku, što je ostvario objavljivanjem književnih prikaza te nizom predavanja o A. Huxleyju, V. Woolf i W. Scottu. Maraković je uvelike zaslužen za upoznavanje i afirmiranje britanske književnosti na engleskome jeziku u hrvatskoj kulturnoj sredini toga doba. Persida Lazarević di Giacomo analizira Marakovićeve članke u listu *Hrvatska prosvjeta* u kojima hrvatskim čitateljima predstavlja važna djela najznačajnijih srpskih

književnika (M. Crnjanskog, B. Ćosića, M. Velimirovića i R. Petrovića). Autorica zaključuje da Maraković objektivno ocjenjuje estetsku vrijednost djela, ali i upozorava na one nedostatke koji ne zadovoljavaju kriterije njegova moralno-vrijednosnog sustava.

Valnea Delbianco istražuje Marakovićeve obljetničke članke o djelima Ivana Gundulića i predstavlja Marakovića kao vrsna poznavatelja starije hrvatske književnosti. Maraković o Gunduliću piše kao o „blagom i velikom pjesničkom geniju“, a u vrjednovanju njegova književna djela naglašava važnost pjesnikove pripadnosti katoličanstvom nadahnutom baroku te ga uzdiže do simbola hrvatskoga nacionalnoga, kulturnoga i duhovnoga identiteta, zaključuje autorica. U svome radu „Marakovićevo sagledavanje kršćanskih odrednica u djelu Ivana Gundulića“ Jevgenij Paščenko ukazuje na to da je u Marakovićevoj interpretaciji Gundulićeva stvaralaštva izražena izričita apologija kršćanskoga sadržaja, ali se kritički osvrće i na pretkršćanske reminiscencije u djelu *Dubravka* budući da dramski spjev dubrovačkoga pjesnika sadrži snažan izraz mitske kulture Dubrovnika.

Dubravka Brunčić analizira Marakovićeva razmatranja hrvatskoga pjesništva 19. stoljeća. Autorica

ističe da je Maraković u razmatranja o hrvatskim pjesnicima ugradio vlastita prosudbena mjerila spajajući kulturnopovijesne i književnoestetske kriterije koje je smatrao nerazdvojivima i jedinim primjerenim načinom utvrđivanja književnih vrijednosti. Katica Čorkalo Jemrić osvrće se na Marakovićeve ocjene Petra Preradovića kao pjesnika iznimne stvaralačke imaginacije i nepovnljive stilizacije hrvatskoga jezika, o čemu zaključuje na temelju Marakovićevih književnih ocjena iznesenih u posmrtno objavljenoj monografiji *Petar Preradović* (1969.).

Božidar Nagy autor je dvaju članaka u *Zborniku*. U prvome interpretira jedanaest pisama koje je Nazor uputio Marakoviću, a u kojima mu govori o svome književnome radu te donosi prikaz važnijih Marakovićevih recenzija Nazorovih djela dok u drugom članku donosi Merzovu korespondenciju s Marakovićem i zapise iz Merzova *Dnevnika*. Nagy zaključuje da je Marakovićev profesorski rad plodonosno intelektualno i odgojno djelovao na Merza te je Maraković osim svoga književnokritičkoga rada u baštinu ostavio i veliku vrijednost – svoga učenika, a sada i blaženika Katoličke Crkve – Ivana Merza.

„Marakovićeva *Pučka pozornica* ili mala knjiga koja ruši zablude o

prikazanjima“ prilog je Sanje Nikčević u kojem se autorica osvrće na Marakovića kao kazališnoga kritičara koji dokazuje da prikazanja mogu biti kvalitetna dramska ostvarenja i vrhunske kazališne predstave. Marakovića kao filmskoga kritičara predstavila je Antonija Bogner-Šaban osvrnuvši se na njegove filmske prikaze objavljene u hrvatskoj periodici od 1933. do 1944. Autorica naglašava da su u njegovim teoretskim tekstovima „Kino i kazalište“ (1933.) te „Umjetnost filma“ (1937.) sintetizirana kritičareva teoretska gledišta te su ujedno povijesno ishodište hrvatske filmologije. Sanda Ham analizira jezik Marakovićevih čitanke za više razrede srednje škole – *Žetve* iz 1941. i 1943. Autorica razmatra Marakovićeve dopune i promjene ukazujući na činjenicu da je u II. izdanju Marakovićeve čitanke jezik hrvatskih književnika iz 19. st. donesen u jezično prilagođenu obliku. Marakovićeva *Žetva* predmet je zanimanja i Miljenka Buljca koji analizira spoznajne, psihološke i metodičke sastavnice te hrvatske čitanke što ju je priredio Ljubomir Maraković.

Zlatko Matijević u prilogu „Ljubomir Maraković i politika hrvatskoga katoličkog seniorata“ razmatra Marakovićevu djelatnost u Hrvatskom katoličkom pokretu i njegovu djelatnost predsjednika Seniorata od

1925. do 1933. kao i urednika časopisa *Luč* od 1905. do 1909. Stjepan Matković bavi se odnosom dvaju suvremenika Ljubomira Marakovića i Mile Budaka pri čemu su najočitiji primjer odnosa Marakovićeve recenzije Budakova književnoga rada, nastale 30-ih godina 20. st. i tijekom Drugoga svjetskoga rata za potrebe Matice hrvatske i nakon rata, zbog čega nailazi na osudu nove komunističke vlasti. Ivan Pederin analizira bliskosti i razlike Ljubomira Marakovića i Ante Cettinea. Ana Batinić u prilogu „Ljubomir Maraković o dvojici animalnih pripovjedača: Sivcu i Šarku“ kroz prizmu animalistike uspoređuje dva Marakovićeva osvrta, o djelu *Iz dnevnika jednog margarca* Ante Dukića (1927.) te Šarko Vladimira Nazora (1929.), u kojima Maraković, u skladu s kršćanskim antropocentrizmom, promišlja o ljudsko-neljudskim odnosima.

O recepciji Marakovićeva književnopovijesnoga i kritičarskoga rada piše Andrea Sapunar Knežević te uočava da je nakon obilne recepcije u doba moderne i između dvaju svjetskih ratova zamjetan prekid recepcije nakon Drugoga svjetskoga rata te nakon njegova uhićenja i utamničenja godine 1947. Sapunar Knežević naglašava da je tek 1971. Marakovićev opus ozbiljnije predstavljen u Matičinoj ediciji *Pet*

stoljeća hrvatske književnosti, a pogotovo 1997. u ediciji *Stoljeća hrvatske književnosti*, da bi tek u Republici Hrvatskoj u potpunosti bile odbacene lažne optužbe iz totalitarnoga komunističkoga doba, a Marakovićovo djelo visoko pozicionirano na zasluženom mjestu među ostale važnije hrvatske književne povjesničare i kritičare. Do sličnoga zaključka dolazi i Antun Pavešković ustvrdivši da je hrvatska književna historiografija, nakon nepravednih prešućivanja i prekida u vrijeme Marakovićeva političkoga progona, kroz prosudbe književnih povjesničara I. Frangeša, D. Jelčića i S. Prosperova Novaka, pokazala da je Maraković svojim kritičarskim radom ostavio neizbrisiv trag u književnosti.

U prilogu Marakovićeva pranećaka Darka Richtera „Rodoslovno stablo Ljubomira Marakovića“ donose se uglavnom nepoznati životopisni podatci o obitelji Lj. Marakovića. Isti autor u drugom prilogu izvještava o korespondenciji pronađenoj u obiteljskome arhivu između Marakovića i Annie Christitch, katoličke aktivistice i sufražetkinje, redovite čitateljice *Hrvatske prosvjete*, časopisa koji je Maraković uređivao. Biografske naravi je i članak „Novi prilozi za životopis Ljubomira Marakovića“ Vladimira Lončarevića, autora monografije o Marakoviću *Luči*

Ljubomira Marakovića iz 2003.) u kojem se donose nove, nepoznate pojedinosti vezane uz Marakovićev život i rad. Ernest Fišer priopćuje detalje vezane uz Marakovićevu ostavštinu i bogat knjižni fond koji su njegovi nasljednici darovali varaždinskoj Biskupijskoj knjižnici. Uz znanstvene *Zbornik* sadrži i niz stručnih članaka. Tako Martina Čavar donosi nacrt za Marakovićev životopis, Vladimir Lončarević *Bibliografiju Ljubomira Marakovića i Literaturu o Ljubomiru Marakoviću*, a Lidija Bogović *Kroniku znanstvenoga skupa*.

Znanstvenoj i stručnoj javnosti, ali i širem čitateljstvu *Zbornik o Ljubomiru Marakoviću*, sedamnaesti u nizu *Hrvatski književni povjesničari*, otkriva važnost stvaralačkoga opusa uglednoga hrvatskoga književnoga povjesničara te književnoga, kazališnoga i filmskoga kritičara, čime se ujedno, s jedne strane, ispravlja neopravdano zanemareno znanstveno i kulturno djelovanje toga katoličkoga intelektualca u doba komunističkoga totalitarizma, a, s druge strane, njegov se položaj nezaobilaznog književnog povjesničara i kritičara u hrvatskoj i europskoj kulturi trajno učvršćuje.

U *Zborniku* se donose potpuno nove znanstvene prosudbe o Marakovićevu stvaralačkome opusu čime

je ostvarena visoka znanstvena relevantnost zbornika, tim više jer su svi znanstveni i stručni prilozi napisani uz korištenje odgovarajuće znanstvene metodologije te popraćeni odgovarajućim stručnim recenzijama. O Marakovićevu stvaralačkome opusu u brojnim priložima pisano je interdisciplinarno pa se tako, uz historiografske, filološke i jezikoslovne prinose, donose i prilozi o Marakovićevu radu u oblasti kazališne i filmske umjetnosti. Pristupajući kritičkim sudom i interdisciplinarno, primjereno modernim znanostima, prosuđivanju Marakovićeva književno-kritičkog opusa i njegova značajnoga prinosa izgradnji moderne hrvatske književne historiografije, ovaj će *Zbornik* s pravom postati nezaobilaznom literaturom znanstvenika različitih znanstvenih usmjerenja u daljnjim istraživanjima o Marakoviću te hrvatskoj i europskoj književnoj historiografiji prve polovine 20. stoljeća.

Andrea Sapunar Knežević
 asapunar@hazu.hr